

V posledních letech se v médiích čas od času objevují zprávy k otázce ruského zlatého pokladu, které jsou buď přímým obviněním nebo naznačují, že snad jeho část v letech 1918-1920 měli ukradnout čs. legionáři.

Většina těchto různých „článků“ a reportáží vzniká od lidí, kteří se tématem ve vidině „objevení senzace“ zabývali pouze velmi povrchně, bez snahy o studium i těch nejzákladnějších podkladů k tématu. Je to o to zážející, že navíc k tématu ruského zlatého pokladu a hlavně té rozhodné chvíle, kdy se v občanskou válkou zmítaném Rusku nacházel pod ochranou legionářského Československého armádního sboru, podklady existují, a to i u nás.

Oč vlastně jde?

Výše zmíněné senzacechtivé skupiny lidí u nás (což je zážející, když právě čs. legionáři bojovali za naši samostatnost a svobodu), ale i v Rusku (kde je to zase způsobeno takřka osmdesátiletou komunistickou propagandou a nevůli si přiznat, že ruský zlatý poklad byl prostě rozkraden a utracen různými politickými směry v Rusku – nejprve ruskými bolševiky, potom vládou admirála Kolčaka na Sibíři, následně opět bolševiky) tvrdí, že část ruského zlatého pokladu měli během jeho ochrany ukrást čs. legionáři, kteří jej následně měli v lodních transportech (kde bylo místo sotva pro samotné příslušníky sboru – proto i velikost a váha jejich zavazadel byly limitovány), při evakuaci po skončení jejich slavné anabáze, odvézt do Československa, kde toto zlato mělo údajně pomoci tomu, že čs. koruna měla v Československu v následných letech silný kurz (což však bylo ve skutečnosti spíše zásluhou např. ministra financí A. Rašína a celkově politikou vlády).

Po dlouhých desetiletích se najednou někteří lidé v Rusku rozpomínají na carské zlato, na ruský zlatý poklad, který Rusko kdysi mělo, který byl obrovské hodnoty a který se prý „ztratil“.

Samozřejmě viník se vždy snáze hledá v řadách cizích, než vlastních. Jelikož krátké období, o kterém chci psát následné řádky, se nacházel ruský zlatý poklad i pod ochranou čs. legionářů, bývají někdy v ruském tisku (nejen minulém, ale bohužel i tom současném), ale i některými ruskými historiky, právě čs. legionáři někdy křivě obviňováni z rozkradení části ruského zlata. Je zážející, že tato nesmyslná obvinění nacházejí někdy své příznivce i v české společnosti a že těmto dohadům a obviněním nečelí nějakým oficiálním prohlášením ani český stát jako takový, když legionářské tradice a památka jsou jedním ze základů jeho novodobé státnosti.

Čeští příznivci těchto nepodložených obvinění jdou ve svých výplodech ještě dále – šíří se tím další šílená verze o tom, že se měla část ruského státního pokladu, co s sebou měli legionáři přivést, stát jedním ze základů pro vznik Legiobanky, a ještě šílenější verze mluví o tom, že si jej legionáři rozdělili mezi sebou, kdy legionářští vyšší důstojníci si za ně měli kupovat a stavět vily apod. Tyto výplody a dohady lze celkem snadno uvést do správných dimenzí. Stačí jen vzít archivní materiály a podívat se na některá fakta.

Protože mnoho z těch, kteří podobná výše uvedená naprosto nepodložená obvinění našich legionářů aktivně šíří, se zřejmě nebude ani obtěžovat zjistit pravdivost či podklady k těmto obviněním a dále také z mé úcty k památce a tradicím čs. legií, chci připomenout některá

zmíněná fakta na jejich obranu dnes, kdy nikdo z příslušníků čs. legií již nežije a nemůže se bránit.

V rámci tohoto článku se zaměřím pouze na zlatý poklad jako takový a dění kolem něho. Proto nebudu podrobněji rozebírat tehdejší situaci v bojích občanské války v Rusku, ani například boje čs. legionářů u Kazaně nebo následně boje při jejich anabázi. Laskavý čtenář tedy necht' promine, o bojové kampani čs. legií v letech 1914-1920 pojednávám v jiných svých článcích a studiích. Rozsah tohoto článku pro to nedává prostor a hlavním jeho bodem budiž tedy ruský zlatý poklad.

Ruský zlatý poklad v době propuklé občanské války v Rusku

Původně byl samozřejmě ruský zlatý poklad v hlavním městě carského Ruska – Petrohradě. Jednalo se o poklad obrovské ceny, tvořený především zlatými pruty, mincemi a předměty. Když však v roce 1917 propukly politické boje a světovou válku tak v Rusku vystřídala válka občanská – to již bylo samozřejmě dávno po svržení carského režimu tzv. Prozatímní vládou, která následně byla svržena v listopadu 1917 bolševickou revolucí – musel být samozřejmě celý ruský zlatý poklad přesunut na bezpečnější místo. V Petrohradě také byl příliš blízko pro tehdy ještě stále postupující německé jednotky. Proto se začal přesouvat více směrem do centra ruské říše.

Jakousi součástí pokladu bylo i detašované oddělení ruské Státní banky, jejíž úředníci se prakticky od zlatého pokladu nehnuli, a veškeré jeho části měli pečlivě spočítány a evidovány při častých kontrolách. V okamžiku, kdy se celý ruský zlatý poklad naložil do železničních vagonů, a pod vojenskou ochranou se přepravoval směrem na východ, s ním samozřejmě putovali i všichni tito úředníci, kteří tak s ním a kontrolou jeho úplnosti byli neustále spjati. Tito úředníci se ve vlcích s pokladem zabydleli v připojených vagonech a byli mu tak neustále na blízku.

Když se ruského zlatého pokladu nedozírné ceny zmocnili v počátcích občanské války bolševici, byla to pro jejich cíle a politický boj obrovská podpora. Pro ovládnutí Ruska a zničení všech politických odpůrců, nastolení komunistického režimu, potřebovali velké finance. Proto byl ruský zlatý poklad pro Leninovu vládu vítanou podporou. Okamžitě tak, i když dnes už nezjistíme zřejmě jak moc, jej začala čerpat na rozvoj a provoz budované rudé armády a pro své politické cíle. Co však víme s určitostí je to, že v polovině roku 1918 se ruský zlatý poklad nacházel v Kazani, která byla jedním z center moci bolševiků v povolžské oblasti. O převozu zlatého pokladu do Kazaně rozhodla Leninova vláda na jaře 1918, na základě průběhu tehdejších mírových jednání v Brest-Litevsku, kdy bolševici nechtěli smlouvu o kapitulaci před Německem a Rakousko-Uherskem za cenu vysokých válečných reparací podepsat, ale bojovat přitom s nimi také nechtěli – potřebovali mít uvolněné ruce pro rozpoutávající se občanskou válku v Rusku. Německo reagovalo pokračováním postupu svých armád dále na východ do Ruska. Právě proto byl zlatý poklad přesunut do bezpečí – do Kazaně, kde měl mít uložen v tamní pobočce ruské Státní banky.

V té době však již část archivu o kontrolních zprávách pokladu, vytvořených úředníky, co jej doprovázeli, chyběla. Nutno si představit i pod jakým velkým tlakem od bolševiků asi byli tito bankovní úředníci, co poklad doprovázeli. To znamená, že zřejmě neexistuje přesná evidence postupného ubývání zlatého pokladu v rukách bolševiků, kteří jej spotřebovávali pro své cíle. V uvedené době byla jeho hodnota odhadována na cenu kolem 1 miliardy rublů. Podle pozdější

zprávy omského ministerstva financí (v Omsku bylo jedno z center protibolševické fronty, později zde bylo sídlo vlády admirála Kolčaka, který se ujal vlády, s akceptací spojenců Dohody, jako „nejvyšší vládce Ruska“) z přepravy zlatého pokladu z Kazaně činil zlatý poklad: 523 458 484,42 ruble, dalších 38 065 322,57 rublů bylo v cizích mincích, 90 012 027,65 rublů ve zlatých prutech. Celkem tedy dle této zprávy v hodnotě 651 535 834,64 ruble, většina ve zlatě, ať již zlatých prutech či mincích.

Dobytí Kazaně Čechoslováky

Jednotky Československého armádního sboru v Rusku, které původně nastoupily již cestu po transsibiřské magistrále, kterou předtím dobyly, do Vladivostoku, se v létě 1918 na opakované zoufalé výzvy ruských demokratických kruhů (protibolševické strany) vrátily zpět k Volze pomoci ruskému národu v boji za návrat k demokracii z roku 1917 (myšleno demokracii z údobí mezi únorovým svržením cara a listopadovou bolševickou revolucí).

Po propuknutí bojů mezi Čechoslováky a bolševickou vládou na jaře 1918, po předchozím zdržování postupu tehdy neutrálních československých vlaků v cestě do Vladivostoku a odtud námořní cestou na francouzské bojiště (jako součást československé armády ve Francii, v souladu s instrukcemi T. G. Masaryka), kde chtěli legionáři pokračovat v boji proti Centrálním mocnostem, došlo k nejslavnější části historie čs. legií – sibiřské anabázi. Během těžkých a takřka každodenních bojů s velkou přesilou sovětské armády, při snaze o probojování se přes celé Rusko do Vladivostoku, se ve městech, která Čechoslováci na bolševicích dobyli, okamžitě začaly vlády ujímat ruské demokratické směry. Byla tehdy dobyta velká důležitá centra – Penza, Samara a další, kde se začala hned tvořit demokratická vláda, často ze členů Všeruského Ústavodárného sněmu, zvoleného na podzim 1917 řádnými volbami na základě všeobecného a rovného hlasovacího práva. Tento sněm byl pak v lednu 1918 rozehnan rudými námořníky na popud bolševické vlády. Nyní se jednalo o snahu obnovení jeho činnosti. Tato demokratická vláda Ruska si kladla za cíl osvobodit Rusko od bolševické Leninovy vlády a vrátit Rusku demokracii. Zároveň začala demokratická vláda také s výstavbou a organizací ruské národní armády, která měla bojovat jak proti bolševikům, tak následně po jejich porážce i pokračovat v bojích 1. světové války proti Německu a Rakousko-Uhersku po boku spojenců Dohody. Ruská národní armáda se však tvořila pomalu, navíc byla tvořena často oddíly mladých novobranců, mnohdy tedy bez válečných zkušeností.

Oproti tomu Československý armádní sbor byl zkušeným vojenským tělesem, který svou velkou bojovou hodnotu, kázeň, vojenské umění, nebývalé odhodlání a statečnost svých příslušníků prokázal v mnoha předchozích těžkých bitvách. V tehdejší době, jak jsem již uvedl, se již nacházel v bojích se sovětskou vládou. Proto ruská demokratická vláda vytrvale žádala Čechoslováky o pomoc, žádala je jako spřízněný slovanský národ, který také bojuje za svou svobodu a demokracii, o pomoc těžce zkoušenému Rusku v boji proti sovětskému režimu, v boji za návrat k demokracii a osvobození západních částí Ruska z rukou Leninova teroru. Tyto ruské protibolševické směry chtěly, aby se osvědčené jednotky Čs. armádního sboru staly jednou z hlavních úderných sil, které budou moci podpořit svými jednotkami ruské národní armády. Demokratická vláda žádala o pomoc alespoň do doby, než bude vytvořena dostatečně silná ruská národní armáda, která dokáže následně frontu s bolševiky převzít již sama. Velení Čs. armádního sboru, v rámci spřízněnosti s ruským národem a také při vědomí toho, že právě Rusko bylo jednou z prvních zemí, která umožnila tvorbu zahraničního československého vojska (již v roce 1914 Česká družina, v Kyjevě), souhlasilo. Část československých jednotek se tak také v rámci této pomoci stáhla zpět k Volze. Aby demonstrovala ruská demokratická vláda své výzvy a vděk Čechoslovákům, byl vrchním velitelem důležité Povolžské fronty

jmenován jeden z nejuznávanějších důstojníků v rámci Československého armádního sboru - plukovník Stanislav Čeček.

Cílem tehdejších snah velení ruské národní armády bylo se spojit na jihu s armádou generála Děnikina (který se svou armádou již dlouho boje se sovětskou vládou vedl a ovládal zde nemalou oblast) k vytvoření jednotné protibolševické fronty. Počátkem srpna 1918 tedy byla připravena v Simbirsku (nachází se u Volhy severně od Samary) úderná operace k proražení bolševických pozic a rozvíjení dalšího postupu směrem na jih, na Saratov. V Simbirsku se proto shromáždily kromě oddílů ruské národní armády i vybrané československé jednotky (pod velením plukovníka Švece). Této vojenské skupině a zároveň celé zmíněné operaci velel ruský plukovník Stěpanov. Při této skupině se také nacházel jako pozorovatel člen Všeruského ústavodárného sněmu Lebeděv, který v demokratické vládě zastával post zástupce ministra vojenství. Protože věděl o přítomnosti ruského zlatého pokladu a velkých armádních skladů v Kazani, snažil se přesvědčit tehdy Stěpanova ke změně směru útoku skupiny směrem na sever, místo původně schváleného směru jižního. Stěpanova se Lebeděvovi nakonec přesvědčit podařilo. I přes zákaz velitele Povolžské fronty plukovníka Čečka proti původnímu plánu hlavního štábu ruské národní armády, zahájil počátkem srpna 1918 Stěpanov se svou vojenskou skupinou postup severním směrem a 6. srpna 1918 tak tato vojenská skupina dobyla po bojích Kazaň. Spolu s československými a ruskými jednotkami do města vstoupil následně i Lebeděv a také Fortunatov, další člen samarské demokratické vlády. Jednalo se o velký úspěch, který byl šokem pro bolševické velení. V Kazani tak Stěpanově skupině padly do rukou velké armádní sklady s množstvím vojenského materiálu, včetně zbraní, velkých zásob munice a výstroje a samozřejmě – ruský zlatý poklad!

Ten měl být v hodnotě 651 535 834,64 ruble brzy z Kazaně z bezpečnostních důvodů převezen do Samary. Rozkaz k tomu vydal J. M. Brušvit, člen všeruského ústavodárného sněmu a správce finančního odboru samarské vlády. Představitelé nově sestavené (protibolševické) správy Kazaně však s tímto rozkazem nesouhlasili, protože měli představu, že se právě Kazaň stane střediskem pro další pokračování občanské války se sovětskou vládou. Proto chtěli zabránit odsunu nejen zlatého pokladu, ale i dalších zdrojů a materiálu z Kazaně, a tím zvýšit její důležitost. Z Kazaně nakonec představitelé města do Samary odeslali jen cca 80 000 000 rublů, které byly původně před začátkem bojů do banky v Kazani převezeny právě z pobočky Státní banky v Samaře. Následovala ze Samary opakovaná instrukce o převezení zlatého pokladu z Kazaně do Samary, kterou již vydala přímo samarská vláda (nazývaná tehdy oficiálně ještě Komitét členů ústavodárného sněmu). Vyřízení a zabezpečení této záležitosti dostal za úkol právě V. Lebeděv, který se ruskými a československými jednotkami přišel rovněž do dobytého města.

Nutno zmínit, že od okamžiku dobytí města veškerou stráž i zabezpečení zlatého pokladu zajišťovali Rusové. Silnou stráž držely jednotky ruské národní armády. K zabezpečení překládání zlatého pokladu na lodě (měl být převezen totiž po vodě) v Kazani, i následný překlad v Samaře z lodí do trezorů pobočky ruské Státní banky, byly použity výhradně ruské oddíly. Pro zajímavost provedu výčet těchto oddílů, které překládaly ruský zlatý poklad a zabezpečovaly jeho převoz z Kazaně do Samary. Jednalo se o 100 příslušníků ruských studentských dobrovolných oddílů, 100 příslušníků ruského zákopnického praporu, 100 příslušníků samarské sociální revoluční strany. Jakoukoliv manipulaci se zlatým pokladem bedlivě střežili a kontrolovali bankovní úředníci ruské Státní banky. Celý převoz byl z hlediska ochrany zabezpečován opět oddíly ruské národní armády. Během necelých dvou týdnů byla celá operace převozu ruského zlatého pokladu z Kazaně do Samary dokončena. Jak jsem již

uváděl, podle údajů úředníků ruské Státní banky, byl tehdy zlatý poklad odvezen v hodnotě zmíněných 651 535 834,64 ruble. Čechoslováci se ani ochrany, ani převozu zlatého pokladu tehdy v Kazani ani Samaře neúčastnili, celý převoz byl výhradně ruskou záležitostí.

Zlatý poklad se pohybuje dále

Přestože právě z bezpečnostních důvodů, v obavě před očekávanou silnou sovětskou ofenzívou vedenou na Kazaň, byl zlatý poklad Rusy převezen do Samary, kde měl být v trezorech pobočky ruské Státní banky v bezpečí, již v září došlo k jeho dalšímu stěhování. Velitel Povolžské fronty, český plukovník Čeček, sdělil samarské vládě, že Kazaň nebude proti soustředěné ofenzívě velké přesily nepřítele možné udržet dlouhodobě bez posil ruské národní armády, které mu ruská strana stále jen slibovala, ale skutečně postavené jednotky poslané na kazaňskou frontu nedosahovaly zmíněných slibů. Čechoslováci měli oprávněný pocit, že Kazaň brání v podstatě skoro sami, opuštění, vysílení každodenními boji s několikanásobnou přesilou bez vystřídaní, využití – ještě den před pádem Kazaně její obyvatelstvo místo organizování sestavování nových jednotek k obraně města pořádalo bankety, dostihy a na věže se chodilo dalekohledy někdy dívat, jak město v pozicích před ním brání stateční Čechoslováci...

Pádem Kazaně tak mělo být následně ohroženo i postavení Samary. Proto samarská vláda rozhodla z bezpečnostních důvodů odvézt zlatý poklad raději do Ufy. I tento převoz (v 80 železničních vagoněch) v září 1918 byl kompletně v ruských rukách, včetně stálé ochranné stráže, složené z oddílů ruské národní armády.

Během září 1918 se zároveň v Ufě konaly porady protibolševických vládnoucích kruhů k vytvoření společné vlády pro celé území Ruska, osvobozené již od sovětského režimu. Dne 24. září 1918 nakonec byla zvolena prozatímní všeruská vláda, tvořená pětičlenným direktoriem. Tomu se plně podřídila i samarská vláda. Ta během těchto porad měla hlavní spor o politický vliv s vládou autonomní Sibíře, která sídlila v Omsku. Protože měl být zlatý poklad převezen dále do Čeljabinska, měli představitelé samarské vlády obavu, že se zlatý poklad tak dostane pod vliv omské vlády, která tak zvýší svou politickou moc a bude ještě více narušovat proces upevnění moci společné všeruské vlády na území osvobozeného Ruska. Těchto porad k vytvoření společné všeruské vlády se účastnili na pozvání jako hosté i představitelé Odbočky Československé národní rady (politické vedení Čs. armádního sboru). Tehdy v obavě o zneužití zlatého pokladu, v politickém hašteření o moc v rámci vzniku všeruské vlády, požádala naléhavě samarská vláda československou stranu jako spolehlivého spojence, k němuž měla úctu a důvěru, o vojenskou ochranu zlatého pokladu. Čechoslováci tehdy nakonec vyhověli žádosti ruské strany a byly vyčleněny československé jednotky na ochranu vlaků (zlatý poklad byl totiž mezitím ruskou stranou přeložen pro převoz po železnici do několika vlaků) se zlatým pokladem. Aby však nedošlo k mylnému vnímání této záležitosti, jednalo se pouze o vnější stráž vlaků – tj. jednotky byly rozestavěny ve vnějším koridoru kolem vagonů se zlatem. Vagony vlaků byly zapečetěny a hlídány a spravovány nadále úředníky nejen ruské Státní banky (ti se zlatým pokladem cestovali již z Kazaně), ale i samarské vlády.

Nově zvolená všeruská vláda chtěla navázat na Prozatímní vládu z roku 1917, která byla násilně v listopadu 1917 svržena bolševickou revolucí. Sídlem této vlády se stal Omsk. Zlatý poklad byl tedy převezen do Čeljabinska, kde se nacházel tehdy i společný protibolševický hlavní vojenský štáb. Zde byl z vlaků opět Rusy přeložen prozatímně do betonových sklepů skladiště obilí.

Ani v Čeljabinsku se však zlatý poklad příliš neohřál. Z důvodu následného potenciálního ohrožení i Čeljabinska byl na rozkaz ministra financí všeruské vlády v Omsku I. Michajlova zlatý poklad nakonec v říjnu 1918 převezen do Omska. Ministr Michajlov však tak jednal o své vlastní vůli, proti původní dohodě všeruské zatímní vlády. Zároveň, protože vnější ochranu zlatého pokladu stále držely československé strážní oddíly (na původní přání samarské vlády), museli však Michajlovovi poslové získat i svolení od velitele protibolševické fronty. Tím v té době byl český generál Syrový (zároveň byl také velitel celého Čs. armádního sboru v Rusku). V době příjezdu ruských úředníků od ministra Michajlova však generál Syrový byl služebně zrovna na poradě Odbočky Čs. národní rady v Jekatěrinburgu. Jeho náčelníkem štábu byl ruský generál M. Diterichs. Ten tehdy v nepřítomnosti generála Syrového, v návaznosti na přeložené instrukce ministra ruské vlády Michajlova, dal v souladu s touto instrukcí povolení k převozu zlatého pokladu, podle přání ruské strany (Michajlova), do Omska. I při tomto transportu tvořily tedy vnější ochranu československé strážní oddíly, nicméně u samotného pokladu se pohybovali pouze Rusové – vládní úředníci a úředníci ruské Státní banky. Ti zaručovali při stálých kontrolách celistvost a úplnost zlatého pokladu. Československé strážní oddíly zůstaly u vlaků do vyložení zlatého pokladu, které vykonávaly ruské jednotky. Po vyložení zlatého pokladu, kdy byl následně převezen do města, skončil jejich úkol jako vnější ochrany zlatého pokladu. Tím skončila tehdy úloha Čechoslováků ve věci ruského zlatého pokladu. Ruští státní úředníci opět konstatovali při kontrolách a po dokončení přepravy úplnost zlatého pokladu. V druhé polovině listopadu 1918 přišel v Omsku státní převrat, byla svržena všeruská vláda a moci se autokraticky ujal admirál Kolčak. Mimo jiné tak admirál Kolčak získal do své správy tedy i zlatý poklad...

Hospodaření admirála Kolčaka

Vrchní vládce Sibíře admirál Kolčak se zlatým pokladem nijak příliš hospodárně nezacházel. Nutno podotknout, že si uvědomoval potřebu vybudování silné a dobře vyzbrojené armády pro boj v občanské válce proti sovětské Leninově vládě. Proto mimo jiných prostředků použil i nemalou část zlatého pokladu k budování nových jednotek ruské národní armády. Zároveň však i on sám žil rád v luxusu a lesku, dáváje tak na odiv svůj post vládce. Za části zlatého pokladu nakupoval v zahraničí (od spojenců – nutno podotknout, že ceny spojenců byly mnohdy předražené) výzbroj, výstroj a další prostředky, potřebné pro vedení války. Skutečně došlo následně k posílení vlivu ruské národní armády, která v této době přebírala zcela protibolševickou frontu, protože Čechoslováci, v té době již znechucení tímto politickým vývojem v Rusku (když viděli, že místo spolupráce protibolševických kruhů dochází k vzájemné řevnivosti a hádkám o dílčí rozpory, přičemž je problém spojit a plně napřímít síly k boji s společným nepřítelem – sovětskou vládou), kdy často v Kolčakově způsobu vlády postrádali demokracii, se stahovali postupně již směrem na Vladivostok, udržující tak ve svých rukách již prakticky „jen“ území sibiřské magistrály. Kolčakovy armády skutečně zaznamenaly několik vojenských úspěchů, kdy se podařilo zatlačit sovětská vojska i na ústup, nicméně na jaře 1919 byly nuceny začít ustupovat Kolčakovy armády. Tento ústup se brzy začal měnit v katastrofu, kdy jednotky ruské národní armády, často slabé a bez dalších posil, byly ničeny často za pochodu valící se sovětskou přesilou nebo se rozprchly. Sovětská vojska postoupila brzy za Ural a na podzim 1919 se blížila již k Omsku.

Po celou tuto dobu ruský admirál Kolčak využíval prostředků zlatého pokladu ke krytí

obrovských výdajů za armádu, svou vládu a v neposlední řadě i své pohodlí. V těchto kritických chvílích nabízeli zahraniční spojenci Dohody admirálu Kolčakovi jak záchranu jeho osoby, evakuaci jeho vlády, tak i záchranu zbytku zlatého pokladu. To Kolčak ale odmítl, protože neměl ve spojence absolutně důvěru a měl za to, že jim jde jen o jejich vlastní zájmy na Dálném východě. Dokonce prohlašoval, že v případě pádu jeho vlády by raději zlatý poklad přenechal bolševikům, než aby jej nechal spojenci vyvézt z Ruska. V kritické chvíli možnost záchrany zbytku zlatého pokladu i osob vlády admirála Kolčaka nabízel i francouzský generál Janin, v té době vrchní velitel čs. vojska a spojeneckých oddílů na Sibiři.

Následně došlo k dobytí Omska bolševiky a pádu vlády admirála Kolčaka. Protibolševická fronta jako celek se zhroutila, zůstaly jen osamocené ostrůvky odporu jednotlivých „bílých“ velitelů s jejich armádami. Před pádem Omska stihl Kolčak v několika vlakových soupravách odjet se svým nemalým majetkem, členy vlády, i zlatým pokladem. Ve druhé polovině prosince 1919 jeho vlaky dorazily do Nižněudinska. V té době již propukaly podél trati další převraty a vlády se ujímalo tzv. Politické centrum socialistické koalice. Protože v průběhu své vlády s krajně pravicovými rysy se jednotky admirála Kolčaka dopouštěly i různých dílčích násilností a zločinů (dnes bychom možná řekli zločinů proti lidskosti), byl z nich nyní viněn on a levicověji orientované kruhy chtěly Kolčaka zajmout. Zároveň při té příležitosti se tyto politické kruhy chtěly zmocnit o zlatého pokladu. Tehdy Kolčakovy vlaky byly doprovázeny na ochranu jeho jednotkami. Avšak při těchto zmíněných převratech často přecházeli málo spolehliví příslušníci jeho jednotek k povstalcům a vlaky tak byly stále více ohroženy a vydány napospas.

Zlatý poklad admirál Kolčak vezl s sebou ve 28 vagoncích. Pro srovnání lze uvést, že podle údajů Brušvita byl zlatý poklad v roce 1918 odvezen ze Samary na východ ve vlacích s celkem 80 vagonů...

Zástupci spojeneckých misí v Rusku – Spojených států amerických, Velké Británie, Francie, Japonska a Československa se 1. ledna 1920 na společné svolané poradě usnesli na několika bodech k záchraně zbylého v kritické situaci rozpadu protibolševické fronty. Jedním z těchto bodů byla i otázka zlatého pokladu. Bylo rozhodnuto, že jej pod svou ochranu vezmou spojenecké jednotky a dovezou ho do Vladivostoku, kde bude střežen do doby, než se spojenecké vlády dohodnou s ruskou stranou o tom, jak se zlatým pokladem naložit. Toto rozhodnutí daly spojenecké mise za úkol k provedení vrchnímu velitel spojeneckých vojsk na Sibiři, generálu Janinovi. Generál Janin, kterému se nepodařilo domluvit s Japonci, aby ochranu zlatého pokladu převzali oni (japonská strana odmítla postoupit do Nižněudinska k ochraně zlatého pokladu), dal rozkaz převzít pod ochranu Kolčakovy vlaky se zlatem generálu Syrovému, veliteli Čs. armádního sboru. A tak došlo k tomu, že 4. ledna 1920 se ruský zlatý poklad (lépe řečeno to, co z něj zbylo) znovu dostal do blízkosti Čechoslováků.

K této události bylo provedeno samozřejmě protokolární předání. Byla vytvořena komise, která byla složena ze tří československých důstojníků a tří ruských důstojníků (z doprovodu admirála Kolčaka). Dále byl přítomen i zástupce státní kontroly z úřednického doprovodu zlata. Zváni k účasti v komisi byli i zástupci města Nižněudinsk, kteří ale účast odmítli. Z tohoto předání byl samozřejmě vyhotoven přesný zápis, ve kterém se konstatuje prověření plomb u vagonů (zaplombovány byly vagony ruskými úřady ještě v Omsku) a přidání ještě nových plomb československých. Kontrolně byly komisí otevřeny dva různé vagony ke kontrole počtu bedniček a pytlů se zlatem v něm uložených. Vše souhlasilo se seznamem, vyhotoveným

ruskými úřady v Omsku. Bylo tedy komisí konstatováno, že je přebírán zlatý poklad v takovém stavu, v jakém opustil Omsk v době jeho pádu do bolševických rukou. K vlakům byla následně postavena spojenecká vojenská stráž, složená z několika národností, které se tou dobou v Nižněudinsku zrovna nacházely – stráž byl stavěna k jednotlivým vagonům tzv. „na střídačku“ – před jeden vagon československá, před další vagon ruská atd. Tato smíšená stráž zabránila rozkradení zlata, k němuž se tamní chudina již opravdu chystala. Tou dobou totiž do Nižněudinska dorazili sovětští komisaři, kteří ve svých agitacích a proslovecích k nižněudinské chudině vybízeli k zadržení zlata a jeho rozdělení mezi chudinu. Této agitaci podléhali i někteří příslušníci ruských jednotek a mnozí z nich dezertovali k bolševikům. Část ruské stráže (z ruské národní armády) nakonec podlehla zřejmě těmto svodům a v noci z 11. na 12. ledna 1920 před stanicí Tyreť (asi 200 km západně od Irkutsku) vnikli příslušníci této stráže do jednoho z vagonů a ukradli z něj 13 bedniček zlata. Ráno 12. ledna byla krádež v odplombovaném vagonu zjištěna úředníkem Státní banky při kontrole. Příklad byl vyšetřován a o krádeži byly sepsány protokoly československým velitelem posádky a ruskými úředníky, kteří zlatý poklad doprovázeli. Kdyby Čechoslováci tehdy nevzali zlatý poklad pod ochranu, byl by s největší pravděpodobností rozkraden celý útok chudiny, živěné bolševickou agitací.

Další změna majitele zlatého pokladu

Mezitím se 4. ledna 1920 socialistická vláda (Politické centrum) zmocnila převratem i Irkutsku. Okamžitě samozřejmě žádala Čechoslováky o vydání vlaků se zlatým pokladem. Čechoslováci se ocitli v těžké situaci. Část československých jednotek totiž byla ještě na trati před Irkutskem a nyní hrozilo, že tyto jednotky budou odříznuty v „rudém“ přívalu sovětské armády. Protože se Čechoslováci již stahovali do Vladivostoku k evakuaci z Ruska a situace v Irkutsku byla těžká, uzavřelo nakonec československé velení se socialistickou vládou v Irkutsku dohodu, že Čechoslováci zatím zlatý poklad z Irkutsku dále na východ nepovezou a když socialistická vláda trvala na vydání pokladu (vzít útokem československé jednotky bránící zlatý poklad se neodvážila, protože Čechoslováky předcházela gloriola skvělých bojovníků), československá strana to podmínila volným průjezdem všech československých částí Irkutskem na východ a teprve po odjezdu posledního československého vlaku, že bude možno o tom jednat. Čechoslováci nechtěli ruské zlato, chápali, že to je zlato ruského národa a nebylo-li demokratických směrů, kterým by mohlo být předáno, chtěli jej tedy po svém odjezdu předat jakékoliv jiné ruské vládě. Do doby průjezdu všech československých vlaků byla na základě této dohody postavena k vlaku stráž smíšená – jak československá, tak i ruská stráž socialistické vlády v Irkutsku. I přes počáteční nesouhlas nakonec, po seznámení se s bezvýchodnou situací v otázce zlatého pokladu, souhlasil i francouzský generál Janin (vrchní velitel spojeneckých vojsk v Rusku). Ten se nejprve pokoušel domluvit s Japonci, že by zlatý poklad od Čechoslováků převzali oni. Při hájení svých zájmů totiž hodlali Japonci na Dálném východě držet získané pozice, ovšem Čechoslováci se stahovali do Vladivostoku na cestu do osvobozené vlasti. Pod ochranou Japonců by zlatý poklad mohl být dále využit např. jinými ruskými protibolševickými směry. Nicméně japonská strana si kladla obtížně splnitelné podmínky, zejména dopravy zlatého pokladu až za bajkalské tunely, což v dané situaci nebylo možné. Spojenci tehdy nakonec tedy příliš faktických kroků pro záchranu zlatého pokladu neučinili, vše bylo ponecháno na bedrech Čechoslováků, kteří již ale byli ve fázi stahování se do Vladivostoku, někteří po šesti letech bojů, k evakuaci do svobodného Československa, za

kteří bojovali.

V době stahování se do Vladivostoku již Čechoslováci neměli příliš radost z vidiny dalších bojů s bolševiky v prohrané občanské válce, když viděli, že Rusů odhodlaných k boji proti bolševikům je stále méně a méně. Byly to často takřka každodenní boje proti stále vzrůstající násobné přesile. Zadní ustupující oddíly tedy nabídly předsunutým bolševickým jednotkám nabídku určitého příměří ke klidnému stažení posledních jednotek Čs. armádního sboru po magistrále do Vladivostoku. Sovětská 5. armáda na návrh dílčího míru od Čechoslováků odpověděla, že nařizuje československému vojsku složit zbraně, veškerý vojenský materiál odevzdat sovětské straně a odevzdat do sovětských rukou zlatý poklad a veškerý majetek vezený ve vlacích admirála Kolčaka. Takto radikální ultimatum samozřejmě československá strana odmítla, následovala však další jednání, až nakonec 24. ledna 1920 byla navržena smlouva o ukončení bojů mezi československým vojskem a sovětskou vládou. Jako jeden z bodů této smlouvy, která zaručovala Čs. armádnímu sboru poklidné dokončení evakuace do Vladivostoku a konec těžkých bojů, byla i zmínka o ruském zlatém pokladu. Obě strany tehdy jednaly o možnosti předání zlatého pokladu jako jedné z podmínek. Připomínám, že to bylo v době, kdy ani spojenci Dohody ani žádná z protibolševických frakcí občanské války neudělaly fakticky nic pro převzetí zlatého pokladu od Čechoslováků a u těch několika ojedinělých návrhů zůstalo jen u slov. Čechoslováci byli v řešení této situace sami a ruský zlatý poklad s sebou vzít nemohli a ani nechtěli. Následně 7. února 1920 bylo na stanici Kujtun uzavřeno příměří mezi sovětskou vládou a Čs. armádním sborem. Smlouva mimo dalšího obsahovala část:

„...Zlatý poklad, patřící Ruské socialistické federativní sovětské republice, v žádném případě nebude vyvezen na východ, zůstává v Irkutsku a ochraňuje se smíšenou stráží československých a sovětských vojsk a odevzdá se irkutskému výkonnému výboru při odchodu posledního československého vojenského vlaku z Irkutsku...“

Koncem února 1920 byla společně vytvořena komise, která měla kontrolovat a zaručovat správné a úplné předání zlatého pokladu. Komise byla tvořena šesti zástupci sovětské strany (předseda finančního odboru, člen finančního odboru, člen státní kontroly, člen mimořádné vyšetřující komise, člen ústředí odborů zabajkalské dráhy) a třemi československými důstojníky za Čs. armádní sbor. Tato smíšená komise vytvořila protokol celého úkonu předání zlatého pokladu, kdy zároveň do doby, než odjede poslední československý vlak, bude u zlatého pokladu ponechána smíšená stráž (tj. sovětská i československá).

Dne 27. února 1920 začal proces kontroly úplnosti zlata dle dokladů a předání pokladu do sovětských rukou. Za účasti CELÉ komise se otevíraly jednotlivé vagony, počítaly a otevíraly jednotlivé bedničky, počítaly a otevíraly i jednotlivé pytlíky se zlatem. Zkontrolované části zlatého pokladu se následně sovětskou stranou překládaly do větších (tzv. amerických) vagonů – do jednoho takového vagonu se vešel obsah zhruba dvou běžných vagonů. Celý tento proces kontroly, přebírání a překládání do větších vagonů trval komisi několik dní.

Komise konstatovala v závěrečném předávacím protokolu o zlatém pokladu, že celkový počet pytlíků se zlatem se přesně shoduje s kontrolním předávacím protokolem ze 4. ledna 1920, tj. z okamžiku, kdy se zlatý poklad opět dostal do blízkosti Čechoslováků, když s ním přijel prchající Kolčak. Dále komise konstatuje úbytek bedniček se zlatem o 13 bedniček, které byly ukradeny na stanici Tyreť v noci na 12. ledna 1920 příslušníky strážního oddílu ruské národní armády. Při souborné prohlídce bedniček byla u některých konstatována únava materiálu (pukliny ve dřevě)

a popraskané pečeti – komise to však odůvodnila opakovaným převozem a překládáním zlatého pokladu v posledním roce a půl. Potvrdil to i hlavní pokladník Státní banky Kulabko ve své zprávě, který potvrdil navíc otevření některých bedniček v Omsku při kontrole jejich obsahu při převezení ze Samary do Omska. Vliv podnebí a nedostatečných podmínek uložení se projevoval i na pytlících se zlatem, což rovněž komise potvrdila ve své zprávě. Během procesu překládání zlatého pokladu po jeho kontrole se jeden pytlík roztrhl a vysypaly se na zem zlaté mince. Celá událost však byla komisí protokolárně podchycena a obsah pytlíku byl opět překontrolován a uložen. Celkově ve své závěrečné zprávě tedy smíšená komise potvrzovala, že k úbytku zlatého pokladu v porovnání se stavem ze 4. ledna 1920 do data předání nedošlo a veškerá čísla se přesně shodují (vyjma zmíněných 13 bedniček ukradených ruskou stráží v noci na 12. ledna 1920 – případ zmíněn již výše).

Celkem byl zlatý poklad zkontrolován smíšenou předávací komisí dne 1. března 1920 ve výši 5143 bedniček a 1678 pytlíků se zlatem. Jako poslední československá stráž (spolu se sovětskou stráží) hlídal zlatý poklad za československou stranu oddíl 2. kulometné roty 10. čs. střeleckého pluku (velitelem podplukovník A. M. Číla, známý a oblíbený velitel, zároveň starodružiník). Kolem 19. hod. i tento oddíl, jako poslední z celého Čs. arm. sboru, odjel z Irkutsku na východ směrem k Vladivostoku. Spolu se strážním oddílem odjížděl i podplukovník Číla, po dokončení svého poslání k předání zlatého pokladu sovětské straně na základě podmínek mírové smlouvy. Ještě před jejich odjezdem převzala již ostrahu zlatého pokladu plně do svých rukou sovětská strana, jmenovitě 7. rota irkutského sovětského strážního pluku. Podle vzpomínek podplukovníka Číly byla úroveň a schopnost těchto sovětských strážních oddílů, kteří zlatý poklad převzaly do ostrahy naprosto nedostatečná. Střídající sovětské stráže například neměly někdy zbraně, neměly skoro náboje, protože jim je nikdo nevydal. Samotnou střídající stráž například sestavili z náhodně vybraných sovětských vojáků v irkutských kasárnách, které zrovna pobrali mezi lelkujícími. Tuto improvizovanou sovětskou stráž následně vystřídal až po příchodu pravidelných jednotek sovětské armády do Irkutsku (podle mírové smlouvy postupovala 100 km za stahujícími se čs. oddíly) pravidelné strážní oddíly. Zlatý poklad byl následně sovětskou stranou převezen z důvodu bezpečnosti někam do nitra sovětské části Ruska. Protože však boje občanské války ještě pokračovaly v některých ohniscích protibolševického odboje, s armádami některých „bílých“ velitelů, je předpoklad, že v době kdy se sovětské vládě nedostávalo příliš prostředků pro výstavbu dalších svých armád a udržení celého svého aparátu k ovládnutí tak obrovského území, byly použity i části zlatého pokladu k tomuto účelu.

Odpovědi...

Z výše uvedených faktů je zřejmé, že za dobu, kdy se kolem zlata pohybovali čs. legionáři, k žádným ztrátám (kromě 13 bedniček zlata, ukradených ruskou stráží dle popsaného případu) na zlatém pokladě nedošlo a čs. legionáři si s sebou žádnou část ruského zlatého pokladu neodvezli. Úplnost zlatého pokladu v porovnání doby před a po, kdy byl strážěn čs. legionáři, byla potvrzena opakovaně i ruskou stranou – nejprve úředníky ruské Státní banky a poté i

sovětskou částí hlavní předávací komise. Bolševici by jistě byli ti poslední, kteří by tehdy případné nesrovnalosti v kontrole při předávání kryli.

Je zřejmé, že úbytky zlatého pokladu po jeho získání v Kazani mělo na svědomí nejvíce hospodaření vlády admirála Kolčaka. Zbytek zlatého pokladu se rozplynul v hospodaření sovětské vlády, když jeho zbytek potom následně získala.

Čs. legionáři z Ruska s sebou při evakuaci vezli sice menší náklad drahých kovů a nemalý finanční obnos, nicméně ten pocházel z úspěšného hospodaření Čs. armádního sboru, který v podmínkách ruské občanské války, aby zajistil svou vlastní soběstačnost a samostatnost, si musel dokázat prostředky sám zajistit, stravou počínaje a municí, zbraněmi a výstrojí konče. Tzv. Technické oddělení Čs. armádního sboru byl podnikatelský subjekt, který vlastnil v Rusku několik dolů a továren, obchodoval s vytěženými drahými kovy, dále hlavně s vlnou a kožešinami. Výsledky těchto obchodů samozřejmě posilovaly pokladnu Čs. armádního sboru pro krytí jeho potřeb a výdajů, spojených s působením sboru v Rusku při jeho bojové kampani. Před evakuací Čs. armádního sboru lodními transporty byla většina podniků a dolů (jednalo se o velký majetek), vlastněných tímto subjektem, prodána a celkový zisk z prodeje byl samozřejmě přivezen do Československa, spolu s menším množstvím vytěžených drahých kovů z dolů (jejich druh a množství byl pečlivě evidován a kontrolován). Koncem roku 1919 zároveň vznikla v Rusku i Banka čs. legií, která spravovala úspory samotných čs. legionářů z jejich služného a disponovala s ním ve svých investicích, které byly ziskové. To se stalo základem pozdější Legiobanky. Tedy ne zlato z ruského zlatého pokladu, jak tvrdí někteří „pohádkáři“ ...

Hlavní prameny:

www.pamatnik.valka.cz

Čerkasov-Georgievskij Vladimir. Voždi bjelych armij. Smolensk: Rusič, 2000. 508 s. Mir v Vojnach. ISBN 5-8138-0131-6.

Československý denník. roč. 1917-1920. Orgán Československé Národní Rady a správy Svazu československých spolků na Rusi. Ročník 1918.

Graždanskaja vojna v Rossii: Borba za Povolžje. Sostavlenije A. Smirnova. 1. izdanie. Moskva: ACT, 2005. 444 s. Voенno-Istoričeskaja biblioteka. ISBN 5-17-024964-0.

Kudela Josef. O ruském zlatém pokladě a československých legiích. 1. vyd. Praha: [s.n.], 1922. 18. s.

Medek Rudolf, et al. Za svobodu, III. díl: Obrázková kronika československého revolučního hnutí na Rusi 1914-1920. Vaněk Otakar; Holeček Vojta. Praha: Památník odboje, 1926. 891 s.

Medek Rudolf, et al. Za svobodu, IV. díl: Obrázková kronika československého revolučního hnutí na Rusi 1914-1920. Vaněk Otakar; Holeček Vojta. Praha: Památník odboje, 1929. 900 s.

por. v zál. Mgr. Pavel Kuthan